

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Koodia Suomesta ry rakentaa yhteiskuntaamme ja edistää suomalaisen ohjelmistokehityksen arvostusta Suomessa ja ulkomailla. Yhdistämme kaiken kokoiset ja -tyyppiset ohjelmistoalan yritykset ja yhteisöt sekä alan ihmiset eri puolilla Suomea. Jäsenyhteisöjä meillä on noin 250.

Koodia Suomesta ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liittyen luonnokseen Suomen digitaalisesta kompassista.

Pidämme Digikompassin aihealuetta erittäin tärkeänä mm. Suomen ICT-kilpailukyvyyn varmistamisessa, alan vientitulojen kasvattamisessa, ihmisten hyvinvoinnin lisäämisessä ja ilmastonmuutoksen torjumisessa.

Yhdistyksen mielestä olisi oleellista saada syntymään uusia, kansainvälisiä SaaS-palveluyrityksiä tasapainottamaan ulkomaisten IT-palvelujen käytöstä syntyvää kauppavajetta.

Haluamme myös painottaa, että digitalisaatio on työkalu, sen sijaan että ratkaisu. Digitalisaatio ei itsessään vielä ratkaise mitään yhteiskunnan ongelmia, vaan kaikki riippuu mihin sitä käytetään ja miten.

Luonnoksessa esitetyt haasteet, mahdollisuudet ja tavoitteet ovat lähtökohtaisesti hyviä. Havaitsimme niissä kuitenkin joitakin hyvin oleellisia puutteita, joista kerromme tarkemmin alla. Toivomme kyseisten puutteiden huomioimista Digikompassin kehittämisessä.

Mittareihin, tuloksellisuuden seurantaan ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointiin emme ottaneet kantaa.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hiilineutraalius

Ilmastokriisin torjumisen välttämättömyys on tunnistettu Digikompassin johdannossa, mutta lähinnä mahdollisuutena eikä haasteena. Tavoitteissa ja mittareissa se näkyy muutamassa kohdassa hiilikädenjäljen kasvattamisena, mutta ei lainkaan hiilijalanjäljen vähentämisenä.

Tämä on todella iso puute huomioiden Suomen ilmastopolitiikan (mm. Sanna Marinin hallitusohjelman (2019) tavoitteena on, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä) ja kansainväliset sitoumukset (mm. Pariisin ilmastosopimus).

<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/hiilineutraali-ja-luonnon-monimuotoisuuden-turvaava-suomi>

Arvioiden mukaan vuoden 2020 tienoilla ICT-alan osuus maailman sähkönkulutuksesta oli 4–10 % ja kasvihuonepäästöistä 1,5–5 %. On ennustettu, että vuonna 2030 ICT-alan energiankulutus olisi 21 % koko maailman energiankulutuksesta. Kaikilla digitalisaation ja ICT-alan parissa työskentelevillä on suuri vastuu tämän ongelman ratkaisemisessa.

<https://www.lvm.fi/-/ict-alan-kaksi-puolta-ict-ala-kuluttaa-energiaa-ja-materiaaleja-mutta-vie-myos-kohti-hiilineutraalia-yhteiskuntaa-1209919>

<https://www.etla.fi/julkaisut/digibarometri-2019-digi-tulee-mutta-riittavatko-resurssit/>

Hiilijalanjälki tarkoittaa jonkin toiminnan, tuotteen tai palvelun aiheuttamaa ilmastokuormaa, toisin sanottuna paljonko niiden elinkaaren aikana syntyy kasvihuonekaasupäästöjä. Organisaation hiilineutraalius tarkoittaa, että sen toimien seurauksena hiiltä sitoutuu, tai kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään, vähintään yhtä paljon kuin niitä toiminnan seurauksena vapautuu ilmakehään. Käytännössä tämä tarkoittaa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä minimiin ja jäljelle jäävien päästöjen kompensointia.

Hiilineutraaliuden saavuttamiseksi organisaatioiden tulee tehdä ainakin seuraavaa:

- Vähentää oman toiminnan aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt minimiin
- Vähentää oleellisten alihankintaketjujen kasvihuonekaasupäästöt minimiin
- Kompensoida jäljelle jäävät päästöt luotettavasti (esim. standardien mukaisilla menetelmillä)

Tähän liittyen Koodia Suomesta ry on lanseerannut Suomen ohjelmistoalan oman vapaaehtoisen hiilineutraaliusmerkin keväällä 2022:

<https://koodiasuomesta.fi/yhdistys/hiilineutraaliusmerkki/>

Ekologisesti kestävä digitalisaation keinoja on käsitelty ainakin Liikenne ja viestintäministeriön raportissa vuodelta 2020:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162562>

Biodiversiteettikato

Toinen yhtä vakava ja ilmastonmuutokseen linkittyvä ekologinen kriisi eli biodiversiteettikato (ts. kuudes joukkosukupuutto tai 6. sukupuuttoaalto) jätetään lähes kokonaan mainitsematta haasteissa ja tavoitteissa.

Hiilineutraaliuden ohella myös luonnon monimuotoisuuden turvaaminen mainitaan keskeisenä tavoitteena Marinin hallitusohjelmassa 2019.

<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/hiilineutraali-ja-luonnon-monimuotoisuuden-turvaava-suomi>

Muun muassa digitalisaatiossa vaadittavien tietoteknisten laitteiden valmistaminen aiheuttaa merkittävästi biodiversiteettikatoa, joten se pitää mainita haasteena ja huomioida tavoitteissa.

Totalitarismin uhka

Haasteissa puhutaan kyberturvallisuudesta, mutta jätetään mainitsematta toinen ajankohtainen digitalisaation liittyvä uhkakuva. Digitalisaatiota voidaan käyttää myös kielteisiin tarkoituksiin, kuten kansalaisten valvontaan, mielipiteiden muokkaamiseen, vapauden rajoittamiseen ja pahimmillaan totalitaarisen diktatuurin luomiseen. Tämän suuntaista kehitystä on parhaillaan nähtävissä mm. Kiinassa ja Venäjällä.

Tämä uhkakuva on syytä tuoda esille haasteissa ja ratkaisuja siihen pitäisi esittää tavoitteissa. Uhkakuvan estämiseksi digitalisaation kanssa rinta rinnan tulee kehittää mm. demokratiaa, oikeusvaltiota, sananvapautta, lehdistönvapautta, ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta.

Saavutettavuus

Saavutettavuus on mainittu useassa kohdassa, mutta se voitaisiin huomioida paremmin mahdollisuuksissa ja tavoitteissa. Nykyisen osaamisen ja lainsäädännön pohjalta Suomella olisi hyvät mahdollisuudet olla tulevaisuuden edelläkävijä digitalisaation saavutettavuudessa, mikä parantaisi mm. yhdenvertaisuutta ja kilpailukykyä.

<https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>

On äärimmäisen tärkeää, että internetin tietomassat ja erilaiset digitaaliset palvelut ovat kaikkien saatavilla. Saavutettavuudella tarkoitetaan esteettömyyttä digitaalisessa ympäristössä. Saavutettavuus on ihmisten erilaisuuden ja moninaisuuden huomiointia ratkaisujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Sen avulla mahdollisimman moni erilainen ihminen voi käyttää digitaalisia palveluita itsenäisesti ja mahdollisimman helposti. Saavutettavuuden huomioiminen on arvovalinta, joka edistää ihmisoikeuksia ja kaikkien osallisuutta yhteiskunnassa.

WHO:n raportin mukaan noin 15 % maailman väestöstä elää jonkinlaisen vamman kanssa, minkä lisäksi monet muutkin tarvitsisivat saavutettavuutta tai ainakin hyötyvät siitä, esimerkiksi iän, sairauden tai vastaavan syyn takia. Tämä joukko kattaa mahdollisesti noin 20 % väestöstä.

<https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>

Vammojen ohella myös muu ihmisten moninaisuus (ikä, fysiologia, sukupuoli, seksuaalisuus, perhemalli, etnisyys, kulttuuri, uskonto ym.) tulee huomioida digitalisaatiossa.

Markkinointi

Mahdollisuuksissa kannattaisi mainita myyntiosaamisen ohella, ja sitä tärkeämpänäkin, markkinointiosaaminen. Merkittävä osa ohjelmistoalan liiketoiminnasta tapahtuu SaaS-palveluiden online-markkinoinnin ja verkko-ostamisen kautta, jossa perinteisellä myyntityöllä ei ole isoa roolia. Parempi markkinointiosaaminen auttaisi luomaan Suomeen esimerkiksi uusia kansainvälisiä SaaS-palveluyrityksiä.

SaaS-markkinoiden kooksi vuonna 2023 arvioidaan noin 2 triljoonaa USD. Kasvua suhteessa edeltävään vuoteen arvioidaan tapahtuvan 18 %, eikä vuosittaisessa kasvussa näy hidastumista.

<https://www.statista.com/statistics/505243/worldwide-software-as-a-service-revenue/>

Suomesta on puuttunut Tekesin tyylinen, mutta innovaatioiden kaupallistamista ja markkinointia edistävä taho, mikä osaltaan selittänee sen, että Suomesta löytyy verrokkimaita vähäisempi määrä globaaleja digiyrityksiä. Sellaisen luominen todennäköisesti auttaisi asiaan. Tätä on suositellut ainakin Valtiontalouden tarkastusvirasto, ja markkinointialan liitot suhtautuvat ehdotukseen erittäin myönteisesti.

<https://www.marketingfinland.fi/yleinen/markkinoinnin-kehittamiskeskus/>

Avoin teknologia

Mahdollisuuksissa ja tavoitteissa ei puhuta lainkaan avoimesta teknologiasta (avoin lähdekoodi, avoimet standardit, avoimet rajapinnat, avoin data), joka olisi merkittävä kustannustehokkuuden ja kilpailukyvyn lähde.

Erytisesti avointa teknologiaa pitäisi suosia julkisissa palveluissa ja julkisissa hankinnoissa, koska se estäisi data- ja järjestelmätoimittajalukkoja ja siten vähentäisi kustannuksia oleellisesti.

Tähän liittyen Kuntaliitto on julkaissut yhteistyössä Suomen avoimien tietojärjestelmien keskuksen COSS ry:n kanssa kunnille oppaan avoimen lähdekoodin hankinnoista maaliskuussa 2022.

<https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2022/uusi-avoimen-lahdekoodin-hankintaopas-kunnille>

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Digitalisaation hiilineutraaliuteen liittyvä osaaminen pitäisi ehdottomasti lisätä tavoitteisiin, koska sen on välttämätöntä ilmastotavoitteiden kannalta. Esimerkiksi: ”Hiilineutraaliin digitalisaatioon liittyvä osaaminen on Suomessa maailman huippua”.

Eurooppalaiseen arvopohjaan liittyvä osaaminen kannattaisi lisätä mukaan osaamistavoitteisiin, sen lisäksi että pelkkä kyberturvallisuus.

Kestävän ja vastuullisen digitalisaation osaaminen kannattaisi lisätä mukaan tavoitteisiin.

Saavutettavuuteen liittyviä osaamistavoitteita kannattaisi lisätä. Ei riitä, että vain julkiset palvelut ovat saavutettavia, vaan suuren osan muustakin yhteiskunnasta tulee olla saavutettava.

Markkinointiosaaminen kannattaisi lisätä mukaan osaamistavoitteisiin.

Avoimen teknologian osaaminen kannattaisi lisätä mukaan osaamistavoitteisiin.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Digitaalisen infrastruktuurin hiilineutraalius pitäisi ehdottomasti lisätä tavoitteisiin, koska sen on välttämätöntä ilmastotavoitteiden kannalta. Esimerkiksi: ”Suomen digitaalinen infrastruktuuri on hiilineutraali”.

Biodiversiteettikato tulee huomioida infrastruktuuriin liittyvissä tavoitteissa.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

ICT-alan yritysten hiilineutraalius pitäisi ehdottomasti lisätä tavoitteisiin, koska sen on välttämätöntä ilmastotavoitteiden kannalta. Esimerkiksi: ”Suomen ICT-ala on lähes hiilineutraali”.

Yritysten tarjoamien digitaalisten palveluiden saavutettavuuteen liittyviä tavoitteita kannattaisi lisätä. Ei riitä, että vain julkiset palvelut ovat saavutettavia, vaan suuren osan muustakin yhteiskunnasta tulee olla saavutettava.

Digitalisaation markkinointiin liittyviä tavoitteita kannattaisi lisätä, koska se olisi välttämätöntä mm. digitaalisten palveluiden viennin kasvattamiseksi suhteessa tuontiin.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Julkisten palveluiden digitalisaation hiilineutraalius pitäisi ehdottomasti lisätä tavoitteisiin, koska sen on välttämätöntä ilmastotavoitteiden kannalta. Esimerkiksi: ”Digitalisaatioon liittyvissä julkisissa hankinnoissa vaaditaan lähtökohtaisesti hiilineutraaliutta, alihankintaketjut huomioituna”.

Eurooppalaiseen arvopohjaan liittyvä kehittäminen kannattaisi lisätä mukaan osaamistavoitteisiin, sen lisäksi että keskityttäisiin pelkkään kyberturvallisuuteen.

Avoimen teknologian suosiminen kannattaisi lisätä mukaan tavoitteisiin, koska se alentaisi kustannuksia merkittävästi.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Terminologiassa on pieniä ongelmia. Termiä ”saavutettavuus” käytetään sivulla 24 ja mahdollisesti sivulla 41 tarkoittaessa ilmeisesti tiedon tai palvelun teknistä saatavuutta, jolla ei kuitenkaan ole tekemistä varsinaisen saavutettavuuden kanssa. Lisäksi monessa kohdassa käytetään termiä ”esteettömyys”, mutta tarkempi termi olisi ”saavutettavuus”, jota myös laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta käytetään.

Sivulla 9 sanotaan ”ja valtioiden välisten kuilujen syventyessä”. Emme ole varmoja mitä sillä tarkoitetaan. Yleisesti ottaen valtioiden väliset kuilut vaikuttavat madaltuvan, esimerkiksi EU-maiden ja sellaisiksi haluavien välillä. Venäjän ja Kiinan tyylliset valtiot, jotka syventävät kuiluja muihin valtioihin, taitavat olla pikemminkin poikkeus?

Sivulla 12 sanotaan ”Perustason toimintakyvyn ja -varmuuden säilyttämiseen kohdistuu siten satojen miljoonien digitaalinen korjausvelka.” Tarkoitetaanko että ”satojen miljoonien eurojen korjausvelka”? Väite kaipaisi ehkä myös tarkennusta tai viitettä, että mistä siinä puhutaan.

Sivulla 14 arvoissa ja periaatteissa on mainittu ”luottamus”. Toisin kuin muut arvot ja periaatteet, sitä oli vähän vaikea ymmärtää, että mitä luottamusta ja kehen sillä tarkoitetaan. Se kaipaisi ehkä jotakin avaamista tai tarkennusta.

Sivulla 14 sanotaan että ”Kansalaisten hyvinvointi on yksi tärkeä edellytys ekologisen kestävyiden edistämiseksi ja sen yhteiskunnalliselle hyväksyttävyydelle.” Tämä oli hieman outo ajatus. Eikö ekologinen kestävyys ole itsestään selvästi yhteiskunnallisesti hyväksytty asia? Ja eikö ekologinen kestävyys olisi pikemminkin edellytys ihmisten hyvinvoinnille, kuin toisin päin?

Sivulla 21 virhe lauseessa ”datalukutaito seurataan järjestelmällisesti ovat parantuneet”.

Sivulla 41 taulukon otsikko ”Tavoite ja mittarit” toistuu useamman kerran.

Paltamaa Mikko
Koodia Suomesta ry

